

BÖLGESEL FAKLILAŞMA VE ULUSAŞIRI ŞİRKETLER

Regional Differentiations and Transnational Corporations

N. Aydan SAT

Gazi Üniversitesi, Mühendislik Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü,
06570, Maltepe, Ankara,
bncibe@gazi.edu.tr

Özet: Bu bildirinin amacı, bölgeler arası farklılaşmaların, ülkeye yatırım yapan Uluslararası şirketler (UAŞ) çerçevesinde yeniden değerlendirilmesidir. Bu amaç doğrultusunda ilk olarak UAŞ'lerin yer seçim tercihleri üzerine geliştirilen kuramlar incelenecek ardından ülkemizdeki durumun tespiti için UAŞ'lerin bölgelere göre dağılımı tarihsel süreçte irdelenecektir. Tarihsel analizi gerçekleştirirken özellikle yabancı yatırımlara yönelik ülke politikaları temel kaynak olarak kullanılacak ve yatırım yapan UAŞ'nin ülkesi, yatırım yaptığı sektör ve yatırım sermayesi bölgeler arası farklılaşmanın değerlendirileceği diğer kriterler olarak faydalanılacaktır. Bu araştırmadan beklenen sonuç, zaman içerisinde birbirine yetişen bölgeler ya da tersi olarak farklılığın arttığı bölgeler belirlenmesi ve yabancı yatırımları kullanarak bölgeler arası farklılaşmanın azaltılması imkanlarının araştırılmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Yerelleşme, Bölge, Bölgelerarası Farklılaşma, Uluslararası şirket.

Abstract: The aim of this paper is to re-evaluate the regional differentiations with reference to the investments of transnational corporations. For this aim, first of all, theories on locational preferences of TNCs will be reviewed, and then a historical analysis for the locational distribution of TNCs in Turkey will be realized. Policies related with foreign direct investment in the country will be used as a main criterion in this historical analysis and home country, invested sector and capital of the TNCs will be used as the other criterions here. The expected conclusion for that paper is to see convergence and/or divergence among regions in the country by time and to discuss about the possibilities to increase the convergency among regions by using TNCs as a tool.

Key Words: Globalization, Localization, Region, Regional differentiation, Transnational corporation.

1. Giriş

Günümüzde küreselleşme ve "küresel-yerel" diyalektik tartışmalarına paralel olarak, yerel potansiyellerini kullanan ve küresel ağa entegre olabilen kimi bölgeler diğerlerine kıyasla daha çok öne çıkmakta ve böylece bölgeler arası eşitsizlik artmaktadır. Küresel sistemin getirilerinden faydalanabilmek ve bu sistemde var olabilmek bu ağa entegre olmakla doğrudan ilişkili hale gelmektedir. Küresel ağa entegre olabilmeyen yollarından biri, bu sistemde önemi giderek artan Ulus Aşırı Şirketlerin (UAŞ) yatırım yapmalarını sağlamaktan geçmektedir. Bilindiği üzere UAŞ'ler doğru kullanıldığı takdirde yatırım yaptıkları bölgenin ekonomik kalkınmasına katkı koymakta, işgücü profiline gelişimine öncülük etmektedirler. Ayrıca mekansal yakınlığın yarattığı etkileşimle diğer UAŞ'leri de bu bölgelere çekmekte ve böylece yatırım yapılan bölgenin sisteme entegrasyonunu hızlandırarak, bu bölgeleri öne çıkan bölgeler haline getirmektedirler.

Bildiride ilk olarak UAŞ'lerin yer seçim tercihleri üzerine geliştirilen kuramlar incelenecek ardından ülkemizdeki durumun tespiti için UAŞ'lerin bölgelere göre dağılımı tarihsel süreçte irdelenecektir. Tarihsel analizi gerçekleştirirken özellikle yabancı yatırımlara yönelik ülke politikaları temel kaynak olarak kullanılacak ve yatırım yapan UAŞ'nin ülkesi, yatırım yaptığı sektör ve yatırım sermayesi bölgeler arası farklılaşmanın değerlendirileceği diğer kriterler olarak faydalanılacaktır. Buna göre yabancı yatırımlar açısından bölgesel farklılaşma 5 dönemde irdelenecektir: Cumhuriyet öncesi dönem, erken Cumhuriyet dönemi, II. Dünya Savaşı'ndan 1980'lere kadar olan dönem, 1980 - 1990 arasındaki dönem ve beşinci ve son dönem ise küreselleşme tartışmalarının yoğun olarak hissedilmeye başlandığı 1990 ve sonrasıdır. Bu araştırmadan beklenen sonuç, zaman içerisinde birbirine yetişen bölgeler ya da tersi olarak farklılığın arttığı bölgeler

belirlenmesi ve yabancı yatırımları kullanarak bölgeler arası farklılaşmanın azaltılması imkanlarının araştırılmasıdır.

2. Literatürde Yabancı Yatırımların Mekansal Tercihleri

Uluslararası şirketler üzerine yapılan çalışmalar 1930'lu yıllara kadar uzanmakta (Coase, 1937) ve 1970'lere kadar geliştirilen teoriler daha çok konuya firma özelinde yaklaşmaktadırlar. 1970'lere gelindiğinde ise yabancı yatırımların gerçekleşme nedenleri arasında mekansal özelliklerin önemi öne çıkmaktadır. Mekansal özelliklerin yabancı yatırımların önemli bileşenlerinden biri olarak kabul edildiği ilk çalışma Dunning'in "Eklektik Paradigması"dır (Dunning, 1981,1988,1994,2000). Dunning bu paradigmayla o güne kadar yabancı yatırımlar üzerine yapılan tüm kavramsallaştırma çabalarını kapsayan ve mekan vurgusunu öne çıkaran OLI (Ownership, Location, Internalisation- sahiplik, mekan ve içselleştirme avantajları) üçlemesini yaratmıştır. Bir firmanın diğer firmalara göre sahiplik avantajı, kendine özgü bir ürün ya da üretim sürecine sahip olması ile ilgilidir. Öte yandan ürün ve üretim süreçlerinin tamamının firma içinde çözülmesinin sağladığı avantaj ise içselleştirme avantajı olarak nitelendirilmektedir. Son olarak, Dunning'e göre, firmanın kendi ülkesi dışında yatırım yapmasında yabancı pazarın yarattığı mekansal avantaj da önemlidir. Ürünün yabancı ülkede üretilmesi ve pazarlanması, firmanın kendi ülkesinde üretilmesinden ve ihraç edilmesinden daha avantajlı olmalıdır. Her ne kadar, ulaşım masrafları, kotalar ve vergiler de olsa, mekansal avantajın en büyük kaynağı tüketiciye ulaşımı sağlayan faktörlerdir. Pek uluslararası firma otel, bankacılık vb. pek çok servis sektöründe hizmet vermektedir. Aşağıda Dunning tarafından önerilen mekansal kriterler verilmektedir (Dunning, 1981):

Doğal kaynakların ve pazarların mekansal dağılımı

Girdi fiyatları, kalite, verimlilik (işgücü, enerji, materyaller, ara mallar, vb.)

Uluslararası ulaşım ve iletişim ücretleri

Teşvikler ve kotalar

Ürün ve servislerin alışverişindeki yapay engeller (sıkı gümrük kontrolleri vb.)

Sosyal ve altyapı destekleri (ticaret, eğitim, ulaşım, iletişim ve yasal destekler)

Ülkeler arası ideolojik, kültürel, meslek anlayışı, dil ve politik farklılıklar)

Ar-Ge üretiminin ve pazarlanmasının yaygınlığı

Ekonomik sistem ve hükümet stratejileri: kaynakların dağıtımında izlenen kurumsal çerçeve

Dunning'in bu çalışmasının ardından, küreselleşme tartışmalarına paralel olarak doğrudan yabancı yatırımlar konusunda da yeni kavramlar tartışılmaya başlanmış ve bu tartışmalar mekana farklı özellikler ve sorumluluklar yüklemiştir. Uluslararası şirketlerin rollerinin ve stratejilerinin bu süreçte yeniden tanımlanması çalışmaları aslında mekan algısındaki varsayılan değişimlerle benzerlik göstermektedir. Mekan artık fiziksel boyuttan daha üst boyutlara taşınmakta ve üzerinde gerçekleşen ilişkiler, akışlarla anılır hale gelmektedir (Castells, 1996:67). Mekanın ilişkiler sistemine taşınması uluslararası firmaların yerleşim tercihlerinde de çok daha farklı kriterlerin önem kazanmasına sebep olmaktadır. İletişim ve ulaşım altyapısının varlığı ve kapasitesi buna en iyi örnektir. Günümüzde pek çok araştırma iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle fiziksel mesafenin önemini yitirdiğini vurgulasa da, pratikte firmalar arası ilişkilerde hala yüz-yüze ilişkilerin etken olduğu, dolayısıyla fiziksel mesafenin hala önemli bir kriter olduğunu görülmektedir.

3. Türkiye'de Doğrudan Yabancı Yatırımların Bölgeler Arasında Dağılımı

Bu çalışmanın amacı daha önce de belirtildiği gibi, bölgeler arası farklılaşmaların, ülkeye yatırım yapan Uluslararası şirketler çerçevesinde yeniden değerlendirilmesidir. Bu amaç doğrultusunda gerçekleştirilen analizde tarihsel bir perspektiften ülkeye giren yabancı yatırımların mekansal dağılımları incelenmiştir. Aşağıda kısaca daha önce belirtilen dönemler ve yabancı yatırımların bölgeler arasında dağılımı anlatılmaktadır.

3.1.Cumhuriyet Öncesi Dönem

Osmanlı İmparatorluğu döneminde ülkeye oldukça fazla yabancı yatırımın girdiği görülmektedir. Ancak, bu dönemli kayıtlarda sadece iki adet yabancı yatırımın İstanbul'a gerçekleşmesi dışında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Yerasimos'a (1975) göre bu dönemde gerçekleştirilen yatırımların çoğu, kısa dönemde çok kar getiren servis sektörüne (finans, sigorta, ticaret ve en önemlisi demiryolu, elektrik ve su gibi altyapı hizmetleri) gerçekleşmiştir. Yabancı firmalar çoğunlukla kendi ürünleri için pazar yaratmak ya da mevcut pazarlara erişmek amacıyla demiryolu yatırımlarına önem vermişlerdir. Anadolu'da ilk demiryolu 1860 yılında İngilizler tarafından gerçekleştirilen İzmir-Aydın demiryoludur. Bir Fransız firması I. Dünya Savaşı'ndan önce Bandırma-İzmir demiryolunu ve ardından Bağdat'a bağlanması planlanan (fakat sonra tamamlanamamıştır) İstanbul-Eskişehir-Adana demiryolunu yapmıştır. Bu dönemde gerçekleştirilen demiryolu ağının halen %63'ü Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisindedir (Eldem, 1973:73). Burada değinilmesi gereken diğer önemli nokta, Osmanlı İmparatorluğu'nun yabancılara verdiği imtiyazlara bir yenisinin daha eklenerek demiryolu işletmelerinin de yabancılara terk edilmesidir.

3.2. 1920-1945 Dönemi

Türkiye Cumhuriyeti'nin ekonomik geleceğinin temellerinin atıldığı bu dönemde, bilindiği gibi ithal ikameci politikalar izlenerek ulusal girişimciliği geliştirme çabaları görülmektedir. Dolayısıyla bu dönemde ülkeye giriş yapan herhangi bir yabancı firmaya Hazine Müsteşarlığı kayıtlarında rastlanılmamaktadır.

3.3. II. Dünya Savaşı ve Kriz Dönemleri

II. Dünya Savaşı'ndan itibaren dünyadaki ekonomik sistemde yaşanan değişimlere paralel olarak Türkiye'de de uluslararası yeni oluşmaya başlayan sistemlere entegrasyon ve daha liberal bir ekonomi yaratma çabaları ile planlı ekonomik kalkınma politikaları izlenilmiştir.

Harita 1'den de görülebileceği gibi bu dönemde en çok yatırım çeken il İstanbul'dur (toplam yatırım sermayesinin % 61'i). İstanbul Osmanlı döneminden itibaren en çok yatırım alan kenttir. UAS'ler yatırım yaparken kültürel ve tarihsel prestije önem vermektedirler. Dolayısıyla İstanbul'un doğuya uzanan tarihi baharat yoluyla, Bizans'tan günümüze ticaret ve kültür merkezi oluşu ve tarih boyunca sahip olduğu rolün yatırımları çekmesindeki etkisi yadsınmaz.

Yatırım yapılan sektörler ve yatırım yapan şirketlerin ülkelerine daha detaylı bakılacak olursa, diğer kimya sanayi, ardından bankacılık ve finans hizmetleri en çok yatırım yapılan sektörler olurken en çok yatırım yapan ülke ikiden fazla ülke ortaklığı anlamında kullanılan "karma" dır. Kocaeli ve Bursa bu dönemde ikinci ve üçüncü sırada en çok yatırım alan kentlerdir. Kendi yerel potansiyellerine ilave olarak İstanbul'un hinterlandında olmaları bu kentlere büyük avantaj sağlamaktadır. Hollanda, Kocaeli'ne lastik sanayi ve diğer kimya sanayilerinde en çok yatırım yapan ülkedir. Öte yandan Fransa, Bursa'ya motorlu araç sanayisinde yaptığı yatırımla öne çıkmaktadır. Beklenenin aksine, başkent Ankara, ülkeye giren toplam yatırım sermayesinin sadece % 2,5'ini almıştır.

Yabancı yatırımların yer seçimleri dikkatlice incelendiğinde bu dönemde mekansal uzmanlaşma hissedilmeye başlanılmaktadır. Bazı sektörler sadece belli kentlere yatırım bırakılmaktadır. Örneğin, Zonguldak'ta demir-çelik, İstanbul'da kamu hizmetleri, bankacılık-finans ve otel ve moteller, Kocaeli'nde demir dışı metal sanayi, plastik sanayi vb. sıklıkla yatırım yapılan sektörlerdir. Bu uzmanlaşma politik ve kurumsal yapıdan ziyade, bazı yörelerin kendi kaynaklarını kullanma, işgücü ve girişimcilik potansiyellerini fark edip değerlendirebilmeleri ile gerçekleşmektedir.

Kısaca bu dönem özetlenir ise, yabancı yatırımlar çoğunlukla sanayi sektöründe yoğunlaşmaktadır. Fakat bu yatırımların gerek doğrudan yabancı yatırımların ölçeklerinin toplam yatırım içindeki payı ve de gerekse eski teknoloji kullanım sebebiyle yerel ekonomiye etkisi sınırlı kalmıştır. Bölgesel yığılma noktaları açısından incelendiğinde ise büyük metropoller ve hinterlandları (İstanbul, Ankara ve İzmir) ve bir kaç Karadeniz kenti

dışında yatırım görülmemektedir. Bölgeler arası farklılaşma doğrudan yabancı yatırımlar

açısından da batı kentleri lehine işlemektedir.

Kaynak: Sat, 2005.

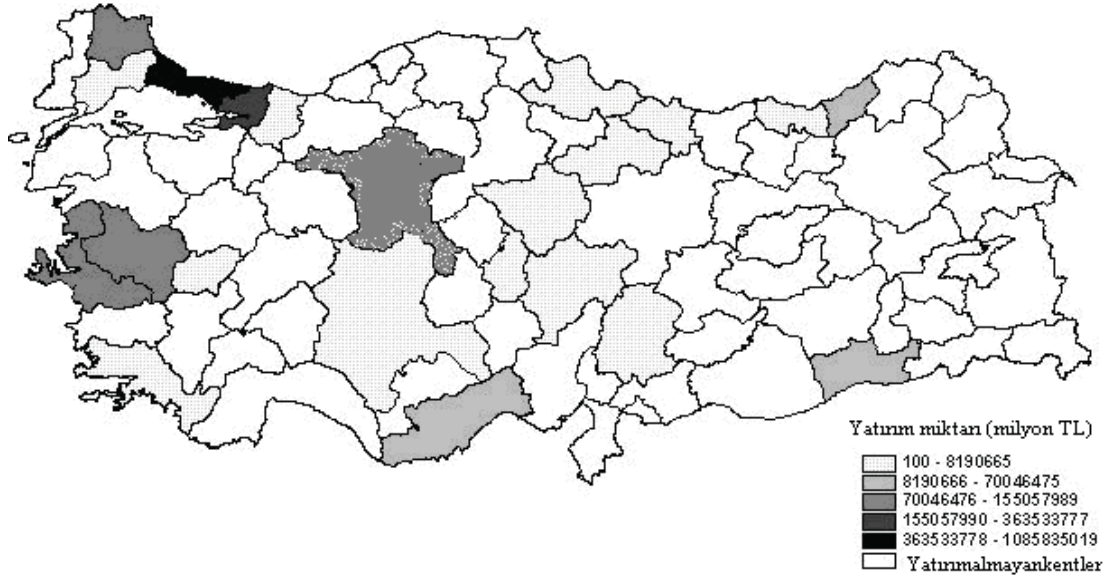
Şekil 1. Doğrudan yabancı yatırım sermayelerinin mekansal dağılımı (1946-1980)

Burada özellikle belirtilmesi gereken önemli nokta; 1970'li yıllar tüm dünyada olduğu gibi Türkiye açısından da ekonomik bunalımların yaşandığı yıllar olmasıdır. Kırdan kente göç, petrol krizi ve Kıbrıs Harekatı'nın da etkisiyle bu döneme kadar olumlu giden pek çok gelişme tersine dönmüştür. Doğrudan yabancı yatırımlar açısından da olumlu giden koşullar devletin herhangi bir politik girişimini olmamasının da etkisiyle kötü yönde etkilenmiştir. Dolayısıyla özellikle 1975-1980 yılları arasında doğrudan yabancı yatırım gerçekleşmemiştir.

3.4. 1980-1989

Türkiye için bir dönüm noktası sayılan bu yıllarda liberal ekonomi benimsenmiş ve doğrudan yabancı yatırımların desteklenmesi önemli bir ülke politikası haline gelmiştir. Şekil 2'den de izlenebileceği gibi UAS ve yatırım alan kent sayılarında artış ve sektörlerde çeşitlenme söz konusudur. Hemen hemen tüm batı illeri yatırım almış, doğu ve batı arasındaki bölgesel farklılaşma yabancı yatırım yerleşimlerine yatırım sermayelerindeki farklılık olarak da yansımıştır. Doğunun kamu yatırımlarından yeterince faydalanamamasına ilave olarak doğal kaynaklar, turizm potansiyelleri, altyapı sorunları bu dengesizliğin büyümesine neden olmaktadır.

24 Ocak paketinin ekonomik büyüme-yabancı yatırım ilişkisini kuvvetle vurgulaması pek çok yasal düzenlemenin hazırlanmasına neden olmuş, özellikle finans, tarım, turizm ve diğer servis aktiviteleri konularında yabancı yatırımlar teşvik edilmiştir. Bu düzenlemeler UAS sayısının 4 yılda yaklaşık %100 artmasına neden olmuştur. İstanbul, Kocaeli, Manisa, Kırklareli, İzmir, Eskişehir, Bursa, İçel ve Ankara en çok yatırım alan kentlerdir. Yine İstanbul toplam yatırımın %50 sini toplamıştır. Kente en çok finans, bankacılık ve ticaret sektörlerinde yatırım yapılmış ve en fazla yatırım yapan ülke Karma (Almanya) olmuştur. İstanbul'un hinterlandında bulunan Kocaeli ve Bursa en çok yatırım alan diğer kentler arasındadır. Manisa ve Kırklareli ise büyük sermayeli Amerikan yatırımları almışlardır. Coca-Cola Manisa'da ve Trakya Cam Sanayii Kırklareli'nde yer seçmişlerdir. Ankara başkent olmasına rağmen yabancı yatırımcılar tarafından çok fazla talep görmemekle birlikte, bu dönemde toplam yatırımın sadece %3'ünü çekebilmiştir.

Kaynak: Sat, 2005.

Şekil 2. Doğrudan yabancı yatırım sermayelerinin mekansal dağılımı (1980-1989)

Bu dönemin yatırım yapılan sektörler ve yerler açısından önemli gelişmelerini özetlemek gerekirse;

Doğrudan yabancı yatırım alan sektörler dünyadaki gelişmelere paralellik göstererek sanayiden hizmetler kaymaktadır.

Yerleşiminde de ilk defa ülkenin büyük bir bölümü yatırım almaya başlamıştır.

Yatırımı yapan ve alan iki ülke arasındaki mekansal ve kültürel mesafe UAŞ yerleşiminde en önemli kriter olarak görülmektedir (örneğin, Suriye ve Ürdün daha çok Gaziantep, Kahramanmaraş, Hatay, İçel, Adana ve Diyarbakır'a yatırım yaparlarken; Avrupa ve ABD asıllı firmalar batı Anadolu kentlerini –özellikle metropoliten ya da potansiyeli bulunan kentleri- tercih etmişlerdir).

3.5. 1990'lı yıllar

Küreselleşme tartışmalarının yoğun olarak tartışıldığı bu yıllarda, dünya ekonomik düzenindeki değişimlere paralel olarak Türkiye'de de değişimler yaşanmaktadır. Liberal politikalara ilave olarak "serbest bölgeler"le ilgili gerekli yasal düzenlemelerin tamamlanması (1985) bu dönemde yabancı yatırımların artmasında iki önemli neden olarak kabul edilmektedir. 2006 yılı itibariyle toplam 20 serbest bölge bulunmakta ve bu bölgelerde yaklaşık 700 yabancı firmaya (toplam firma sayısının yaklaşık %20'si) hizmet edilmektedir (<http://www.dtm.gov.tr/sb/english/freezone1.htm>). Yabancı yatırımlar üretim sektöründe yoğunlaşmakta (%59,6), servis sektörü yatırımları geçen dönemlere oranla toplam yatırım içindeki payını artırarak (%40,5) ikinci sırada bulunmaktadır. Bu dönemde dikkati çeken önemli nokta, ülkedeki politik dalgalanmalar sebebiyle yabancı yatırımcılar kısa dönemde çok kar getiren sektörlerde yatırım yapma eğiliminde olmalarıdır.

1990 yılından sonra Doğu Anadolu Bölgesindeki ve Karadeniz Bölgesindeki bir kaç kent dışında tüm ülkenin yatırım aldığı görülmektedir. 1990-2003 yılları arasında toplam yatırımın %99,6'sı 16 kent (İstanbul, Adana, Ankara, Antalya, Bursa, Çorum, Denizli, Eskişehir, İçel, İzmir, Kayseri, Kocaeli, Manisa, Muğla, Sakarya, Tekirdağ) arasında paylaşılmaktadır. Şekil 3'ten de izlenebileceği gibi yatırımların iki farklı yığılma mekanı tespit edilmektedir; birincisi metropoliten kentler ve hinterlandları (İstanbul, İzmir ve Ankara kentleri ve hinterlandları) ve ikincisi ise kıyı kentleridir (Akdeniz ve Ege Denizi).

Kaynak: Sat, 2005.

Şekil 3. Doğrudan yabancı yatırım sermayelerinin mekansal dağılımı (1990 sonrası)

Yatırımların dağılımlarını daha detaylı incelediğinde UAS'lerin yatırım sermayesi açısından % 82,6'sının İstanbul ve hinterlandında yığıldığı görülmektedir. İstanbul'un geçmişten gelen sosyal, kültürel ve ekonomik üstünlükleri yakın çevresinde bulunan Kocaeli, Bursa ve Sakarya'nın da yatırım almasında etken olmaktadır. İstanbul daha çok hizmetler sektöründe yatırım alırken hinterlandındaki kentler üretim faaliyetlerinde (otomobil parçaları sanayii, demir-çelik gibi) yatırım almaktadırlar. Bunun nedeni işgücünün ve üretimin mekansal bölünümü olarak açıklanabilir. Şöyle ki, UAS'lerin merkezi birimleri İstanbul'da yer seçerken, bunların üretim birimleri hemen yakınındaki kentlerde yer almaktadır. Ankara ve hinterlandına bakıldığında ise, Ankara'nın başkent olmasına rağmen toplam yatırım sermayesinin sadece %12,1'ini aldığı ve hinterlandındaki kentleri (İstanbul ile karşılaştırıldığında) etkileyemediği görülmektedir. Kıyı kentlerine bakıldığında, bu bölgelerdeki kentlerin gerek turizm potansiyelleri gerekse tarımsal ürün/üretim potansiyelleri nedeniyle yatırım aldıkları anlaşılmaktadır.

4. Sonuç

Küreselleşmenin yarattığı "küresel akışlar" ve "mekansal sabitlemeler" arasındaki ikilem UAS'lerin yerleşim tercihleri açısından da dengesiz/adaletsiz bir yapıyı beraberinde getirmektedir (Amin ve Thrift, 1997; Dicken vd., 1997; Storper, 1997; Lee, 1999). Çizelge 1'den de anlaşılacağı üzere doğu ile batı arasındaki dengesizlik doğrudan yabancı yatırımlar açısından da izlenebilmektedir. Marmara Bölgesi Osmanlı İmparatorluğu'ndan günümüze kadar İstanbul'un da büyük etkisiyle en fazla doğrudan yabancı yatırım alan bölgedir. Bugüne kadar gerçekleşen toplam yatırım sermayesinin % 83,2'sini üzerinde bulundurmaktadır. İkinci sırada öne çıkan bölge başkent Ankara'nın etkisiyle İç Anadolu Bölgesi'dir. Bu bölgede toplam yatırım sermayesinin % 10,7'sini almıştır. Daha sonra sırasıyla Ege ve Akdeniz bölgeleri gelmektedir. Ülkeye giren toplam doğrudan yabancı yatırım sermayesi açısından Doğu Anadolu Bölgesi en son sırada bulunmaktadır. Özet olarak Türkiye örneği UAS'lerin yatırımlarının yoğunlaştığı alanların; büyük metropoller ve hinterlandları, kıyı kentleri, doğal kaynaklar açısından zengin yöreler olduğu söylenebilir.

Daha önce de belirtildiği gibi, küresel sistemin en önemli aktörlerinden olan UAS'ler özellikle yatırım yaptıkları yörelerin/bölgelerin ekonomik kalkınmaları açısından belirleyici rol oynayabilmektedirler. Uzun vadeli ve kar bırakan yatırımlar ve yerel aktörlerin (işgücü, firma, kurumlar vb) üretim sürecine entegrasyonu gerektiren yatırımlar bölgenin ekonomik kalkınmasında önemli gelişmeler sağlamaktadırlar. Bu anlamda özellikle son yıllarda sıkça tartışılan hem yüksek katma değer bırakan hem de yerel üretim kalitesinin artmasını sağlayan sektörlerle (teknoloji geliştirme, Ar-Ge yatırımları) yapılan UAS

yatırımları teşvik edilmelidir. Bu sektörlere yapılan yatırımlar yerel işgücünün ve ortak iş yapılan yerel firmanın da sürece katılımını sağlarken, bu firmaların uluslararası üretim ağına entegre olabilme şansını artırmaktadır.

Çizelge 1. Doğrudan yabancı yatırımların sermayeleri ve sektörlerine göre bölgesel dağılımı

		1920 öncesi	1920- 1945	1946- 1980	1981- 1989	1990 sonrası	Toplam (%)	
Marmara Bölgesi	TL *	Bilinmiyor	-	1866	1619	16029	19514	83,2
	Sektör	Hizmetler	-	Hizmetler, Sanayi	Hizmetler, Sanayi	Hizmetler, Sanayi		
Ege Bölgesi	TL *	-	-	19	244	560	823	3,5
	Sektör	-	-	Sanayi	Sanayi	Hizmetler, Sanayi		
Akdeniz Bölgesi	TL *	-	-	-	111	275	386	1,7
	Sektör	-	-	-	Hizmetler	Hizmetler, Sanayi		
İç Anadolu Bölgesi	TL *	-	-	50	143	2316	2509	10,7
	Sektör	-	-	Sanayi	Sanayi	Hizmetler, Sanayi		
Karadeniz Bölgesi	TL *	-	-	55	91	10	156	0,7
	Sektör	-	-	Tarım, Sanayi	Tarım, Sanayi	Hizmetler, Sanayi		
D. Anadolu Bölgesi	TL *	-	-	-	0,1	9	9,1	0,04
	Sektör	-	-	-	Sanayi	Hizmetler, Sanayi		
G. D. Anadolu Bölgesi	TL *	-	-	1	33	20	54	0,2
	Sektör	-	-	Tarım	Sanayi	Hizmetler, Sanayi		
Genel Toplam							23451,1	

* milyar TL

Kaynak: www.hazine.gov.tr'den derlenmiştir.

Referanslar

- Amin, A.; Thrift, N. (1997) "Globalization, socio-economics, territoriality", In Lee, R., ve Wills, J. (ed), Geographies Of Economies, Arnold Press, Londra.
- Castells, M., (1996) The Information Age: Economy, Society And Culture, Volume 1, The Rise Of Network Society, Blackwell Publishers, Oxford.
- Coase, R. H. (1937). "The Nature Of The Firm". *Economica*, IV, 386-405.
- Dicken, P.; Peck, J.; Tickell, A. (1997) "Unpacking the global", In Lee, R., ve Wills, J. (ed), Geographies Of Economies, Arnold Press, Londra.
- Dunning, J.H. (1981) International Production and the Multinational Enterprise, Allen and Unwin Press, Londra.
- Dunning, J.H. (1988) Explaining International Production, Allen and Unwin Press, Londra.
- Dunning, J.H. (1994) Multinational Enterprises and the Global Economy, Addison-Wesley Publication, Wokingham.
- Dunning, J.H. (2000) "The Eclectic Paradigm as an Envelope for Economic and Business Theories of MNE Activity", *International Business Review*, 9, 163-190.
- Eldem, V., (1973) Mütareke ve Milli Mücadele Yıllarında Osmanlı İmparatorluğu Ekonomisi, Hacettepe Üniversitesi Türk İktisat Tarihi Semineri, Ankara.
- Lee, Y. (1999) "Labor Shock and the Diversity of Transnational Corporate Strategy in Export Processing Zones", *Growth And Change*, 30(Summer), 337-365.
- Sat, N. A. (2005) "Local Embeddedness of Transnational Corporations: Turkish Case", Basılmamış doktora tezi, ODTÜ, Ankara.
- Storper, M. (1997) "Territories, Flows, And Hierarchies N The Global Economy" In Cox, K. R. (ed) Space of Globalization: Reasserting the Power of the Local, The Guilford Press, New York.
- Yerasimos, S., (1975) "Azgelişmişlik Sürecinde Türkiye", *Gözlem*, 2, 494.
- www.dtm.gov.tr/sb/english/freezezone1.htm (27.04.2006)
- www.hazine.gov.tr (24.02.2005)

